

חוקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

רבו א מיי פ"ח מהל' שניס ה' ה סגן עשין פ' טו"ע ח"מ ט"י קנ"ג ספ"ו:
 רבו ב מיי שם ה' ד טו"ע שם ספ"ו יג:
 רפח ג ד מיי שם פ"ו ה' ז סגן שם טו"ע ח"מ ט"י קנ"ג ספ"ו יג:
 רפח ה ו מיי שם פ"ח ה' טו"ע שם ספ"ו יג:
 זכמ"מ סגן שם טו"ע ח"מ ט"י קנ"ג ספ"ו יג:
 ע"ז מיי שם טו"ע שם ספ"ו ח:
 ספ"ו ח:

רבינו גרשום

בראש כל מרחא אנא דם. מי שאחור הדס שינו מקי מסתכן ומת. כלומר דכל מירות מחמת דם הן: אלא בירש כל מרעין. עיקר חולא מחמת רוב דמא באין. ועיקר רפואה היא חמרא: אנבג אנפק אנטל. כלומר אתוה כלי אספרגוס ששותין בשחרית משום רפואה דין קורין אותו בלשונם אנפק והיינו אנבג והיינו אנטל כלומר שינורו באותו כלי שנותלין ממנו לידים. ושינורו כרביעית של תורה ביצה ומחצה: **שיפקא** המרוב אין לו חוקה. היינו צינור קטן כמו שתים או שלש אמות שותלין אותו בסוף צינור גדול כדי שיקלחו מימי ברוחן מן הכותל. וכשתלי בסוף הצינור גדול (רגילין) יוכלין להחזיר לאותו מרוב לקלח מימי או לימת או לשמאל: ויש למקומו חוקה. מפרש בגמ' מאי קאמר הכי קאמר אין לו חוקה בחצר אם שותפין מימי לחצר חבירו אם הוא נטיר הדיר לצד אחד דאיכא לימירי הויאל ואין לו רשות להטותו לאיזה צד שירצה ברשות בעל חצר בעת"כ תלוחו שם ויאתי שירצה יוכל לעכב עליו: ויש לו למקומו חוקה מ"כ רוחות. כלומר יאם בעל המרוב מחזירו פעמים לצד זה ופעמים לצד זה בבור שיש לו למקומו לפיכך מימי חוקה בחצר. איכא דאמר אין לו חוקה בחצר מרובה אחת. כשלא תלה אלא מרוב אחד בראש אחד של צינור אבל תלה שני מרובין משני ראשין והחזירן לחצר היינו משתי רוחותיו ויש למקומו חוקה. ור' חננה מרחין למתני אין לו חוקה שיכול בעל חצר לקצר למרוב: שאם בא לבנות בנין תחת המרוב בונה ומקבל מימי כמה שרוצה: ויש למקומו חוקה. שאם בא לעקור שאם רוצה להגביה בנינו ולעוקו למרוב אינו רשאי:

כ"ב דיין דמתקרי דרינא ומפקי מיניה כו'. כגון אס כפר והוילס ממנו צעדים אצל אס חייבוהו שנועה ולא רצה לשבע וסילס משום הכי לא מיפסל לדינא: **אנבג אנפק אנפא**. אומר הר"ר חיים דלנבג ואנפק הם משקים דרפואה והיינו אספרגוס דלמר (ז' צ"ב) כל הצער (חולין דף קי וס) אנפק) אספרגוס שיפה לנבג כדמשמע בפרק עשרה יוספין (קדושין דף ע"ג.) וה"ק כחא מה שקורין אנבג ואנפק כריץ לשמותו כשיעור אנטל שהוא רביעית והיינו דלמר בפרק גיד הנשה (חולין דף נ"ד. וס) אנפקא חייא משמע שהוא אספרגוס כדלמר בצרכות דאספרגוס אין שומין אלא מי והא דלא חשיב בצרכות (דף נ"ג. ע"ש) גבי ה' דברים שנאמרו באספרגוס שריץ לשמותו כשיעור רביעית משום שאינו חושש למשבו מה שפלוני שיעור והא דלמר בפרק שמנה שרלים (שבת דף קט:) (וילשקליה) עד דקאי אלנפקא משמע דהוא מדה י"ל עד דקאי אשיעור (שמה) אנפקא קאמר אי נמי לכלי נמי קרי אנפקא על שם ששומים אותו באותו שיעור: **המרוב אין לו חוקה מרוב אחת**. פי' שאם הוא צמורה יכול לומר לו תנהו צמערבא אכל לסקלו לגמרי מנ' רוחות לא ותימה דמזחילה היאך יש לה חוקה והלא כשמניח המרוב לראש אחר של המזחילה גם המזחילה כריץ לזוהי ולהגביה ראש אחד ולהנמיך ראש האחר שנותן שם המרוב והכי קאמר דמרוב אין לו חוקה והמזחילה יש לה חוקה והלא לעולם לא יזין המרוב אף לא יזין גם המזחילה וי"ל דמי"מ יש לה חוקה לענין שאין כריץ לעוקרה לגמרי ממקומה כמו שצריך לעקור המרוב אי נמי כגון שהמזחילה שזה ואין גבוה גד זה יותר מגד זה דהשתא לעולם אין כריץ לזוהי ממקומה אלא לסתום לגד שמסיר ממנו המרוב וה"ר יוסף פירש דמרוב שאין לו חוקה מרוב אחת שיוכל להטות ראש המרוב לגד צפון או לגד דרום כשהוא מונח צמורה יש לו חוקה משתי רוחות

ומזמין (להו) לדינא פסליה אלא כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין לאו שמיה דיין כתבו הכי ברם סאבי דיהודאי אמרי כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין לאו שמיה דיין חזא (דכתיב בראש כל מותא אנא דם בראש כל חיין אנא חמר אלא מעתה דנפיל מאיגרא ומית ודנפיל מדיקלא ומית דמא קמליה ותו מן דדרכיה למימת משקו ליה חמרא והוי אלא הכי בעי למכתב בראש כל מרעין אנא דם בראש כל אסון אנא חמר כתבו הכי ברם סאבי דיהודאי אמרי בראש כל מרעין אנא דם בראש כל אסון אנא חמר באתר דלית חמר תמן מתבעו סמנין כתיב אפיתחא דקפוטקיא אנפק אנבג אנטל ואיזהו אנטל והו רביעית של תורה: **מתני'** המרוב אין לו חוקה ויש למקומו חוקה המזחילה יש לה חוקה כסולם המצרי אין לו חוקה ולצורי יש לו חוקה חלון המצרית אין לה חוקה ולצורית יש לה חוקה איזו היא חלון המצרית יכל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה רבי יהודה אומר אם יש לה מלבן אף על פי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה הרי זו חוקה: **גמ'** מאי המרוב אין לו חוקה ויש למקומו חוקה אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קאמר המרוב אין לו חוקה מרובה אחת ויש למקומו חוקה משתי רוחות רבי חנינא אמר המרוב אין לו חוקה וישאם היה ארוך מקצרו ויש למקומו חוקה שאם בא לעוקרו אינו עוקרו רב ירמיה בר אבא אמר המרוב אין לו חוקה שאם רוצה לבנות תחתיו בונה ויש למקומו חוקה שאם בא לעוקרו אינו עוקרו תנן

ומזמין ליה לדינא. שלא כדן ויאל מן הדין זכאי: ומפקין מיניה ממונא כדניא לא שמה דיין. דגולן פסול לדין שיעוות הדין בשביל שחז: כריש כל מוחא אנא דם. ראש לכל המימות הוא דם שאין אדם מת אלא ע"י רוב דם שלא הקיז בזמן הראוי לו: כריש כל חיין אנא חמר. שהיין מחיה כל שומיו: דדרכיה למימת. כגון גוסס: כריש כל מרעין אנא דם. כל תחלואי האדם על ט' הדס הם שמתרבה עליו: כריש כל אסון אנא חמר. שאם ישמה יין כהלכה וכראוי לא יבא לידי חולי: **תמן מסבטן סממנין**. שם מנכשין סממנים לרפואה שבמקום שאין יין מרזיין תחלואין: **כתיב אפיתחא דקפוטקיא**. מילתא זכאפי נפשה היא ואגב גררא נכשה. וללמוד בני העיר משם כתבו ששלשה שמות הללו מדה אחת הן ונפקא מינה למתק וממכר שאם התנה למכור לתצירו מלא מדה זו צריכה לשון שיאמר ימן שיעור אחד ומקומות מקומות יש יש שקורין אנפק או אנטל או אנבג וכדלמר בקדושין (דף ע"ג.) לישתי מר אנבגא ח"ל מי סני מר אספרגוס כדלמרי אישני או אנטל כדקריהו רבנן: ואיזהו אנטל. גמרא קאמר ליה. כלומר ואיזהו שיעורו של אנטל: **רביעית של סורה**. רביעית הלוג דהיינו צילה ומחאה. ומשום דלרצעה כוסות של פסח שיעורן ברביעית ומלאו לכן חכמים סמך מן המורה מד' כוסות האמורים בצמרים (מד' לשובי גאלוה האמורים צ"ב) והולאתי (וגאלתי ולקחתי והבאתי) לפיכך קרי ליה רביעית של תורה וכן רביעית של יין לנייר הלכה למשה מסיני. ובמסכת נזיר (דף נ"ח.) חשיב עשר רביעית הן שמן המורה שיעורן צדן רביעית והכי נמי אמרינן (חולין דף ק"ז.) דשיעור אנטל היינו רביעית דתקין ר' יעקב מנהר פקוד נטלא צת רביעית: **מתני'** המרוב אינו רשאי להטותו לאיזה צד שירצה ברשות בעל חצר ויש לו למקומו חוקה. ור' חננה מרחין למתני אין לו חוקה שיכול בעל חצר לקצר למרוב: שאם בא לבנות בנין תחת המרוב בונה ומקבל מימי כמה שרוצה: ויש למקומו חוקה. שאם בא לעקור שאם רוצה להגביה בנינו ולעוקו למרוב אינו רשאי:

(א) (ז"ל ליה) (ט) ז"ל על ידי הדס. רש"י, א) ע"י כריש מכשימין פ"ו מ"ב וכו' סוף עירובין ד"ה בור גבולה, ד) (חולין דף כ"ב.) (ט) ז"ל ומד. רש"י, (ו) (שמות ו, ו) (ז"ל והללתי וגאלתי ולקחתי וכו' במדרש רבה פרשה פ"ח וע"י רש"י פסקים לט: (ח) (ז"ל עמון, ט) (ז"ל בצרכות נא.) (ז"ל וילשקליהו.) (ז"ל לשמיית.)

הגהות הב"ח
 (ה) גמ' חזק דהוה כתיב צלש:

מוסף תוספות

א. לפי שיכול לומר לו אין לך עלי אלא שרדו ממי נגר לחצורי ואין לך היקף שרדו מצד זה או מצד זה. מאי. ב. ונקל הוא לבעל הגג לשנות השפוע באותו צד בעצמו. ג. ששכשו מכבירו לשנות שפוע הגג לרוח אחרת. שס.

ומרחיק קילוח מים מן הכותל. ולשון מרוב טפה של מים זב דרך שם כדכתיב (ישעיה מ) כמר מדלי לשון טפה. והלכך אין לו חוקה דאינו דבר קבוע ואם החזיק צו בעל הגג ג' שנים ותלה אותו באיך חצר חצירו אינו יכול לטעון החוקתי דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא קפיד בעל חצר ושתיק שנתיים ושלש: אכל יש למקומו חוקה. ומילתא דקביעותא הוא הלכך יש לו חוקה דלא עביד איניש דשמיק אלא מילתא דקביעותא הוא לא קפיד בעל חצר ושתיק שנתיים ושלש: אכל יש למקומו חוקה. ומילתא דקביעותא הוא הלכך אין לו חוקה דכיון דלאו גדול: **חלון המצריים**. קטנה היא אין לה חוקה אס עשה חלון ככותל ציתו להצט דרך שם ולשמור פרדסו וגינתו והחלון פתוח לחצר חצירו והחזיק בה שלש שנים אינה חוקה דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא חשג למחות. אכל אס עשא להאיך שלא היה לו אורה מגד אחר כי אס מכאן יש לו חוקה דלשם קביעות עשא דאינו יכול להשתמש צביתו בלא אורה וכל מידי דקביעות הוי חוקה והכי אמר שמואל בגמ' [נע]. ולאורה אפילו כל שהוא הוי חוקה: **מלצן**. הוא משקוף החלון מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל כעין פתח: **גמ'** אין לו חוקה מרוב אחת. אס המרוב מונח בראש דרומי של מזחילה וסופך שם מים והחזיק צו ג' שנים אינה חוקה ואס כריץ בעל חצר להשתמש שם כריץ וה לעקור מרובו מכאן ולהניח בראש השני של מזחילה דאין בעל הגג מנפסד צדן כלום והלכך אין כאן קביעות להיות מונח לעולמים לרוח זה והלכך לא חשג בעל חצר למחות: אכל יש למקומו חוקה. באת משתי רוחות או כפוני או דרומי שאם יעקרו מגד זה יניחו צד אחר ואין בעל חצר יכול לעקור לגמרי מן החצר שהרי החזיק מיהא בתוך החצר דלגבי אחת משתי רוחות הוי מרוב מילתא דקביעותא דסתם בית אי אפשר בלא מרוב וכעשה זה מרוב צמחה בחצר לשם קביעות עשא והיה לו לבעל החצר למחות בתוך שלש ומללא מיתה הפסיד: שאם היה ארוך. יותר מכדי רכבו ותופס באיך חצר הרבה מקצרו והיינו אין לו חוקה לארכו אכל יש למקומו שהוא מונח שם חוקה דלא יעקרו ממקומו כלל אפילו מגד זה לגד אחר אלא באותו רוח שהחזיק ובאותו מקום הוי חוקה: שאם רוצה. בעל החצר לבנות תחתיו בונה בנינו עד שנגיע למרוב ולא מני טעין בעל הגג כי היכי דלחזיקי במקום המרוב לחזיקי נמי צמה שתחמיו שאם נתון רשות לתלות מרובו באיך לא נתן לו קרקע שלו שתחת המרוב ולא שעבדו לו לבלתי עשות צו כרכיו צין צינן צין כל דבר הצריך לו אכל אס צא לעקרו ולהגביה בנינו במקום שהיה המרוב אינו יכול לעקרו למקומו מיהא יש לו חוקה: תנן

שאין יכול לדחוקו להסיר לראש לגד אחד של מזחילה ובענין זה פירש רבינו חננאל שאם המרוב קבוע בצמח רוח מזרחי יכול בעל החצר לעקרו מן האמצע ולקצרו בשליש הגג או ברביע וכלל אותה רוח בכל מקום שירצה אכל לרוח אחרת אין יכול לסקלו לפי שיש לו חוקה: צמחילה

בגמ' מפרש לה: **המזחילה**. הוא צינור הגדול מחזיק כל ארוך הגג ומילתא דקביעותא הוא הלכך יש לו חוקה דלא עביד איניש דשמיק אלא קפיד ומדשתיק איכא למימר הדין עם המחזיק דודאי נתרצה (ע' עצמו דמיים: **סולם המצרי**. קטן הוא הלכך אין לו חוקה דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא קפיד ולא חש למחות והלכך אס נתן סולמו בחצר חצירו לעלות לגגו ולשוכבו אינה חוקה: ולצורי. סולם גדול: **חלון המצריים**. קטנה היא אין לה חוקה אס עשה חלון ככותל ציתו להצט דרך שם ולשמור פרדסו וגינתו והחלון פתוח לחצר חצירו והחזיק בה שלש שנים אינה חוקה דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא חשג למחות. אכל אס עשא להאיך שלא היה לו אורה מגד אחר כי אס מכאן יש לו חוקה דלשם קביעות עשא דאינו יכול להשתמש צביתו בלא אורה וכל מידי דקביעות הוי חוקה והכי אמר שמואל בגמ' [נע]. ולאורה אפילו כל שהוא הוי חוקה: **מלצן**. הוא משקוף החלון מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל כעין פתח: **גמ'** אין לו חוקה מרוב אחת. אס המרוב מונח בראש דרומי של מזחילה וסופך שם מים והחזיק צו ג' שנים אינה חוקה ואס כריץ בעל חצר להשתמש שם כריץ וה לעקור מרובו מכאן ולהניח בראש השני של מזחילה דאין בעל הגג מנפסד צדן כלום והלכך אין כאן קביעות להיות מונח לעולמים לרוח זה והלכך לא חשג בעל חצר למחות: אכל יש למקומו חוקה. באת משתי רוחות או כפוני או דרומי שאם יעקרו מגד זה יניחו צד אחר ואין בעל חצר יכול לעקור לגמרי מן החצר שהרי החזיק מיהא בתוך החצר דלגבי אחת משתי רוחות הוי מרוב מילתא דקביעותא דסתם בית אי אפשר בלא מרוב וכעשה זה מרוב צמחה בחצר לשם קביעות עשא והיה לו לבעל החצר למחות בתוך שלש ומללא מיתה הפסיד: שאם היה ארוך. יותר מכדי רכבו ותופס באיך חצר הרבה מקצרו והיינו אין לו חוקה לארכו אכל יש למקומו שהוא מונח שם חוקה דלא יעקרו ממקומו כלל אפילו מגד זה לגד אחר אלא באותו רוח שהחזיק ובאותו מקום הוי חוקה: שאם רוצה. בעל החצר לבנות תחתיו בונה בנינו עד שנגיע למרוב ולא מני טעין בעל הגג כי היכי דלחזיקי במקום המרוב לחזיקי נמי צמה שתחמיו שאם נתון רשות לתלות מרובו באיך לא נתן לו קרקע שלו שתחת המרוב ולא שעבדו לו לבלתי עשות צו כרכיו צין צינן צין כל דבר הצריך לו אכל אס צא לעקרו ולהגביה בנינו במקום שהיה המרוב אינו יכול לעקרו למקומו מיהא יש לו חוקה: